

Верховний
Суд

Диджиталізація цивільного судочинства та забезпечення права на доступ до правосуддя. Використання інформаційних технологій для належного повідомлення учасників справи

Наталія Сакара
суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду
кандидат юридичних наук, доцент

Позиція ЄСПЛ щодо забезпечення права на доступ при зверненні до суду з використанням інформаційних технологій

Відмова судів через брак обладнання у прийнятті позовних заяв в електронній формі порушує право на доступ до суду.

Lawyer Partners A. S. V. Slovakia, no. 54252/07, 3274/08, 3377/08/3505/08, 3526/08, 3741/08, 3786/08, 3807/08, 3824/08, 15055/08, 29548/08, 29551/08, 29552/08, 29555/08 and 29557/08, 16 June 2009

Відмова судів прийняти до розгляду апеляційну скаргу, подану в паперовій формі, замість електронної через неможливість її належним чином заповнити внаслідок недоліків програми, що використовується для заповнення формуляра, становить надмірний формалізм та підриває справедливість судового розгляду.

Xavier Lucas v. France, no. 15567/2, 09 June 2022

Будь-які перебої в роботі електронної системи документообігу, внаслідок чого заяви та додані до них додатки не змогли надійти до суду, повинні тлумачитися на користь особи, яка зробила все, що від неї залежало, для належного виконання своїх обов'язків.

Tence v. Slovenia, no. 37242/14, 31 May 2016

Зміни процесуального законодавства щодо обміну документами в електронній формі: огляд окремих позицій

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» від 29 червня 2023 року № 3200-ІХ, передбачає:

- ✓ Адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку.
- ✓ Суд надсилає будь-які документи виключно в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету особи, яка зареєструвала електронний кабінет, що не позбавляє її права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.
- ✓ Якщо інший учасник справи зобов'язаний зареєструвати електронний кабінет, але не зареєстрував його, учасник справи, який подає документи до суду в електронній формі з використанням електронного кабінету, звільняється від обов'язку надсилання копій документів такому учаснику справи.
- ✓ Учасники справи зобов'язані у всіх заявах, що подаються до суду, зазначити про наявність в них електронних кабінетів.
- ✓ Подання до суду особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зробила цього, заяви (позовної заяви, скарги) має наслідком або її повернення, або залишення без руху залежно від особливостей заяви.
- ✓ Суд має право вирішити справу за наявними матеріалами у разі, якщо відзив подано особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його і не навела поважних причин невиконання такого обов'язку
- ✓ За наявності відповідної письмової заяви учасника справи, який не має електронного кабінету, та технічної можливості повідомлення про призначення справи до розгляду та про дату, час і місце проведення судового засідання чи проведення відповідної процесуальної дії може здійснюватися судом з використанням засобів мобільного зв'язку, що забезпечують фіксацію повідомлення або виклику, шляхом надсилання такому учаснику справи текстових повідомлень із зазначенням веб-адреси відповідної ухвали в Єдиному державному реєстрі судових рішень у порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів)

Закон вводить в дію з 18 жовтня 2023 року

Способи звернення до суду в електронній формі

Законодавцем допускається подання фізичною особою нарівні з паперовою формою, зокрема, апеляційних скарг в електронній формі з обов'язковим їх скріпленням власним кваліфікованим електронним підписом учасника справи та подання такого документу через підсистеми «Електронний суд» та «Електронний кабінет», або з використанням офіційної електронної адреси із засвідченням кваліфікованим електронним підписом.

Звернення фізичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, який підписаний електронним цифровим підписом, є належним та правомірним способом безпосереднього звернення до суду, що ототожнюється із безпосереднім зверненням до суду через канцелярію або традиційними засобами поштового зв'язку і має кваліфікуватися саме як безпосереднє звернення до суду.

Наведені висновки не стосуються адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, судових експертів, державних органів та органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки, які реєструють свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку.

Постанова ВП ВС від 13 вересня 2023 року у справі № 204/2321/22 (провадження № 14-48цс22)

Особливості звернення до суду в електронній формі

- ✓ Заяви, що подаються до суду в електронній формі, повинні бути підписані електронним цифровим підписом.

Постанови ВС від 26 травня 2021 року у справі № 565/195/19 (61-2692св20), від 26 квітня 2022 року у справі № 757/6877/21-ц (провадження № 61-15898св21), від 03 лютого 2021 року у справі № 295/12247/19 (61-12247св20), від 22 квітня 2020 року у справі № 360/1789/17 (61-1997св19)

- ✓ Оригіналом документа є саме документ у електронній формі, а його паперова форма є копією документа, відтвореною на папері. Тож передусім суд має досліджувати на предмет підписання електронний документ, а не його паперову копію. Помилка, допущена працівниками апарату суду під час формування паперової копії апеляційної скарги, не може мати своїм процесуальним наслідком для заявника повернення його апеляційної скарги як такої, що не підписана ним, оскільки це зумовлено діями (бездіяльністю) працівників апарату суду та не залежало від дій заявника під час подання апеляційної скарги засобами підсистеми «Електронний суд».

Постанова ВС від 08 червня 2023 року у справі № 466/566/22 (провадження № К/990/25689/22)

- ✓ Судовий збір сплачується із застосуванням понижуючого коефіцієнту 0,8. Його сплата онлайн в кабінеті клієнта банку відповідає вимогам Закону України «Про судовий збір», а квитанція, що надходить на електронну адресу як підтвердження сплати судового збору, є єдиним можливим документом на підтвердження оплати судового збору онлайн та має доказову силу на виконання його вимог.

Постанова ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 916/228/22 (провадження № 12-26гс22), постанова ВС від 27 січня 2021 року у справі № 754/9573/13-ц (754/9573/13-ц)

- ✓ Учасник зобов'язаний надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів. У випадку, коли інший учасник справи відповідно до внесених ідентифікаційних даних про нього має зареєстрований Електронний кабінет, функціонал Електронного суду в автоматичному режимі надає суду та учаснику справи доказ надсилання до Електронних кабінетів інших учасників справи поданих до суду документів. Проте роздруківка електронного листування щодо надсилання копії апеляційної скарги на електронну адресу іншому учаснику справи не є належним доказом на підтвердження виконання вказаного обов'язку, оскільки не дозволяє суду переконатись у дійсності такого надсилання, а також перевірити, який саме документ було надіслано учаснику справи та встановити факт отримання нею такого направлення.

Постанова ВС від 04 жовтня 2022 року у справі № 910/622/22

- ✓ Надсилання копії апеляційної скарги з додатками на електронну адресу (яка не має статусу офіційної) іншим учасникам справи є додатковим способом повідомлення про звернення до суду апеляційної інстанції, однак не є альтернативним. *Постанова ВС від 08 травня 2023 року у справі № 911/2003/22*

Особливості оформлення електронного доручення на підтвердження повноважень представника

✓ У разі формування електронного доручення за допомогою підсистеми «Електронний суд» від особи не потрібно вимагати додаткового надання паперового примірника такої довіреності або іншого документа, що посвідчує повноваження представника.

Постанови ВС від 08 вересня 2021 у справі № 486/259/21 (61-9466св21), від 25 січня 2023 року у справі № 235/8501/21 (провадження № 61-11615св22)

✓ Під час формування та подання позову, заяв, клопотань та інших документів через підсистему «Електронний суд» у ній також формується електронна довіреність, яка автоматично додається до цих документів. Тобто під час вчинення таких дій у особи, яка звертається до суду за допомогою підсистеми «Електронний суд», виникають законні очікування на безперешкодне отримання судом відправлених документів, у тому числі електронної довіреності.

Постанова ВС від 23 серпня 2023 року у справі № 352/732/22 (провадження № К/990/3946/23)

✓ Електронна довіреність, яку можливо надати за допомогою підсистеми «Електронний суд», видається за наявності у відповідної особи довірителя та його представника особистих електронних кабінетів у підсистемі «Електронний суд», що передбачає наявність у таких осіб електронного цифрового підпису. Електронна довіреність видається лише за умови його підписання електронним ключем довірителем за допомогою алгоритмів, визначених у підсистемі «Електронний суд». Надалі така електронна довіреність автоматично додається до позовної заяви, яка подана представником від імені довірителя через підсистему «Електронний суд», разом з цим у користувачів відсутня можливість будь-яким чином впливати на зміст та вигляд такої електронної довіреності, тобто вона формується підсистемою «Електронний суд» самостійно, відповідно до обраного обсягу повноважень представника.

Доручення, сформоване за допомогою підсистеми «Електронний суд», як електронний документ, не вимагає будь-якого засвідчення і є належним документом, що підтверджує повноваження представника у суді.

Постанови ВС від 10 лютого 2022 року у справі № 560/11791/21 (провадження № К/9901/43626/21), 30 березня 2023 року у справі № 580/140/23 (провадження № К/990/4464/23)

Особливості оформлення ордеру на підтвердження повноважень представника

✓ У разі генерування ордеру через «Особистий кабінет адвоката» на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України, він має містити обов'язкові реквізити, визначені Положенням № 41. У випадку автоматичного не заповнення при генерації деяких реквізитів, такі заповнюються адвокатом самостійно.

Накладення адвокатом електронного цифрового підпису на копію ордеру не свідчить про дотримання вимог щодо його змісту, в розумінні Положення № 41, а лише засвідчує його правовий статус електронної копії документа.

29 квітня 2022 року Рада адвокатів України ухвалила рішення № 45 «Про внесення змін до Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги», яким доповнила Положення, зокрема, пункт 10 новим абзацом наступного змісту: «Під час дії воєнного стану на території України дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордеру та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності».

Разом з тим, якщо адвокат звертається до суду не від адвокатського бюро або від адвокатського об'єднання, а індивідуально, тому вимоги пункту 10 Положення у редакції рішення Ради адвокатів України від 29 квітня 2022 року №45 не підлягають застосуванню у цьому випадку.

Отже, обов'язковим реквізитом ордеру, є власноручний підпис адвоката (у графі «Адвокат»).

Постанова ВС від 07 лютого 2023 року у справі № 466/487/22 (провадження № К/990/33710/22), від 22 грудня 2022 року у справі № 450/569/22 (провадження № К/990/25805/22), ухвали ВС від 02 березня 2023 року у справі № 522/14112/22 (провадження № К/990/6305/23), від 07 лютого 2023 року у справі № 466/77/22 (провадження № К/990/25807/22)

Електронний ордер у підсистемі «Електронний суд» формується на підставі паперового ордеру, а отже, має відповідати йому щодо обсягу повноважень адвоката на представництво інтересів довіреної особи (учасника справи) у межах відповідної судової справи.

Так, обов'язковим полем, яке заповнюється адвокатом під час створення електронного ордеру через підсистему «Електронний суд», є зазначення ордеру, на підставі якого видається електронний ордер. Тож об'єм повноважень представника, у тому числі орган, у якому надається правова допомога, визначаються безпосередньо у паперовому ордері, та електронний ордер, сформований у підсистемі «Електронний суд», має відповідати такому складеному паперовому ордеру

Зазначення у електронному ордері, сформованому через підсистему «Електронний суд», що він виданий на підставі іншого ордеру, переконливо доводить, що такий електронний ордер не є самодостатньою підставою для виникнення у адвоката повноважень на представництво інтересів особи, якій надається правова допомога. Первісно повноваження у певних обсязі та межах виникають у представника на підставі паперового ордеру, якому безумовно має відповідати й електронний ордер, сформований у підсистемі «Електронний суд», на підставі якого адвокат може представляти інтереси учасника справи у підсистемі «Електронний суд».

Та обставина, що у електронному ордері, сформованому у підсистемі «Електронний суд», зазначається про представництво інтересів довіреної особи у судах, не спростовує наведених висновків Верховного Суду, адже електронний ордер, сформований у підсистемі «Електронний суд», формується із застосуванням вбудованого текстового генератора без можливості довільного формування тексту ордеру, а шляхом заповнення форм, передбачених Інструкцією.

Ухвала ВС від 22 травня 2023 року у справі № 713/2857/21 (провадження № 61-12392св22), Постанова ВС від 08 червня 2023 року у справі № 466/566/22 (провадження № К/990/25689/22)

Додаткові обов'язки працівників суду і учасників справи у разі реалізації останніми права на звернення до суду в електронній формі

✓ Працівники суду повинні здійснювати перевірку заяв, які надходять до суду в електронній формі, на предмет їх підписання електронним цифровим підписом. Згідно із пунктом 5 Регламенту роботи центрального засвідчувального центру, затвердженого наказом Мінцифри від 27 серпня 2021 року № 115 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 2021 року за № 1313/36935, адресою електронного інформаційного ресурсу центрального засвідчувального органу, доступ до якого забезпечується через телекомунікаційні мережі загального користування цілодобово (далі - офіційний вебсайт ЦЗО) є: www.czo.gov.ua.

Постанови ВС від 30 листопада 2022 року у справі № 2-317/11 (провадження № 61-6880св22), від 22 березня 2023 року у справі № 755/1549/22 (провадження № 61-6415св22),

✓ При цьому не є тотожними за часовими вимірами поняття «підписання електронним цифровим підписом» та «перевірка електронного цифрового підпису».

Постанова ВС від 09 червня 2021 року у справі № 755/10972/19 (61-6483св21)

✓ Працівники суду мають здійснювати перевірку офіційної електронної пошти суду на наявність повідомлень від учасників справи та своєчасно передавати їх для реєстрації.

Постанова ВС від 07 грудня 2022 року у справі № 522/7002/17 (провадження № 61-10558св22), від 07 грудня 2022 року у справі № 709/3/22 (провадження № 61-9192св22)

✓ Учасники справи, будучи заінтересованим у реалізації свого права, повинні цікавитися станом розгляду їх справи, що дає можливість їм виявити технічний збій відправки. Додатково вони мають можливість звернутися із запитом до ДП «ЦСС» аби підтвердити факт технічного збою при направленні документів до суду. На підтвердження наявності технічної проблеми з відправкою документів можуть надаватися роздруківка скріншота сторінки Електронного кабінету користувача, який би підтвердив, що сформований документ знаходиться у статусі «направлення сторонам»; або ж лист адміністратора ЄСІТС, який підтверджує, що в системі «Електронний суд» відбувся технічний збій.

Постанова ВС від 21 березня 2023 року у справі № 560/4377/22 (провадження № К/990/28546/22)

Позиція ЄСПЛ щодо належного повідомлення

Хоча загальна концепція справедливого судового розгляду та фундаментальний принцип змагальності провадження вимагають належного вручення судових документів стороні, стаття 6 Конвенції не заходить так далеко, що зобов'язує національні органи влади забезпечити ідеально функціонуючу поштову систему.

Іншими словами, органи влади несуть відповідальність лише за ненадсилання заявнику відповідних документів. Той факт, що заявниця не отримала кореспонденцію, надіслану їй Вищим спеціалізованим судом, сам по собі не є достатнім для того, щоб закласти аргументовану основу для заяви про те, що права заявниці за статтею 6 § 1 Конвенції були порушені.

У цьому відношенні Суд вважає вражаючим, що, знаючи про труднощі з доставкою кореспонденції в минулому або, принаймні, про твердження органів влади щодо цього, заявниця залишалася досить пасивною і, схоже, не вжила жодних заходів, спрямованих на те, щоб надіслана їй кореспонденція дійшла до неї. Вона також не зверталася до судів із жодним запитом щодо стану провадження, хоча була велика ймовірність того, що інша сторона оскаржить рішення, ухвалене на користь заявниці.

У зв'язку з цим Суд нагадує, що зацікавлена сторона зобов'язана проявити особливу старанність у захисті своїх інтересів і вжити необхідні заходи для ознайомлення з рухом провадження у справі.

Sydorenko v. Ukraine (dec.), no/ 73193/12, 18 February 2021

Повідомлення учасників справи про ухвалене рішення, зроблене лише в електронній формі (в тому числі розміщення в мережі Інтернет), вважається належним, якщо викладення інформації саме в такий спосіб є передбачуваним, тобто закріпленим на законодавчому рівні, послідовним, доступним для чималої кількості осіб і зрозумілим, тобто створює можливість для особи дізнатися про рішення, яке потенційно може впливати на її права.

В той же час, враховуючи принцип пропорційності, мають також враховуватися обставини справи, що свідчать про відсутність доступу до комп'ютеру чи мережі Інтернет, комп'ютерну неграмотність та інші, що не дозволили отримати доступ до потрібного рішення.

Stichting Landgoes Steenberghe and Others v. Netherlands, no. 19732/17, 16 February 2021

Надсилання повісток

Напис про одержання поштового відправлення учасником справи, в якому зазначене його прізвище, зроблений працівником поштового зв'язку, зазвичай є переконливим доказом отримання відправлення саме адресатом. Таке переконання ґрунтується на презумпції добросовісного виконання працівниками пошти своїх обов'язків. Однак таку презумпцію може бути поставлено під сумнів і спростовано.

Постанова ВС від 18 січня 2023 року у справі № 752/24739/19 (провадження № 61-20936св21), від 14 грудня 2022 року у справі № 758/168/18 (провадження № 61-6618св22), від 06 жовтня 2022 року у справі № 824/44/22 (провадження № 61-8474ав22)

Можливі причини повернення:

- «адресат відмовився», «адресат відсутній за вказаною адресою» - судова повістка вважається врученою в день проставлення у поштовому повідомленні відповідної відмітки;

Пункт 3, 4 частини восьмої статті 128 ЦПК України, Постанови ВС від 10 травня 2023 року у справі № 638/20248/19 (провадження № 61-11763св22), від 21 грудня 2022 року у справі № 757/15603/19 (провадження № 61-7187св22), від 30 листопада 2022 року у справі № 760/25978/13-ц (провадження № 61-6788св22), від 31 серпня 2022 року у справі № 760/17314/17), від 10 травня 2023 року у справі № 638/20248/19 (провадження № 61-11763св22)

- «за закінченням терміну зберігання», «інші причини, що не дали змоги виконати обов'язки щодо пересилання поштового відправлення» – не є доказом належного інформування учасника справи про час і місце розгляду справи, не свідчить про відмову сторони від одержання повістки чи про її незнаходження за адресою, повідомленою суду.

Постанова ВС від 18 січня 2023 року у справі № 947/15524/20 (провадження № 61-20943св21), від 18 січня 2023 року у справі № 537/909/17 (провадження № 61-9131св22), від 12 січня 2023 року у справі № 591/3717/21 (провадження № 61-734св22), від 19 грудня 2022 року у справі № 203/3899/21 (провадження № 61-7857св22), від 14 грудня 2022 року у справі № 203/99/20 (провадження № 61-5145св21)

Повідомлення на офіційну електронну пошту

Офіційна електронна пошта (частини 5 – 8 статті 14, пункт 2 частини восьмої статті 128 ЦПК України)

- адреса електронної пошти, вказана користувачем в ЄСІТС, що складається з ідентифікатора, позначки «@» та доменного імені. При цьому ідентифікатором для юридичних осіб зазвичай є ідентифікаційний код юридичної особи, для фізичних осіб та фізичних осіб – підприємців – ідентифікаційний номер платника податків – фізичної особи (у разі відсутності ідентифікаційного номера – серія та номер паспорта громадянина). Доменним іменем є ім'я у домені «mail.gov.ua»);

Постанови ВС від 01 червня 2022 року у справі № 761/42977/19 (провадження № 61-1933св22), від 10 лютого 2022 року у справі № 359/5063/21 (провадження № 61-21505св21), від 27 жовтня 2021 року у справі № 279/5407/20 (провадження № 61-8744св21)

- адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів.

Пункт 5.8 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, затвердженого рішенням ВРП від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21)

Доказами, що підтверджують наявність у особи офіційної електронної пошти, є листи ДП «Центр судових сервісів», відповіді, сформовані засобами підсистеми ЄСІТС «Електронний суд».

Постанови ВС від 08 березня 2023 року у справі № 398/2365/17 (провадження № 61-12194св22), від 05 квітня 2023 року у справі № 761/14537/15-ц (провадження № 61-11084св22)

Перебіг процесуальних строків, початок яких пов'язується з моментом вручення процесуального документа учаснику судового процесу в електронній формі, починається з наступного дня після доставлення документів до Електронного кабінету в розділі «Мої справи».

Постанови ВС від 18 квітня 2022 року у справі № 750/3275/21 (провадження № 61-21072св21), від 05 квітня 2023 року у справі № 761/14537/15-ц (провадження № 61-11084св22)

Повідомлення на електронну пошту, повідомлену учасником

Верховний суд виходить з того, що якщо учасник надав суду електронну адресу (хоча міг цього і не робити), зазначивши її у заяві (скарзі), то слід припустити, що учасник справи бажає, принаймні не заперечує, щоб ці засоби комунікації використовувалися судом. Це, в свою чергу, покладає на учасника справи обов'язок отримувати повідомлення і відповідати на них. З огляду на це, суд, який комунікує з учасником за допомогою повідомлених ним засобів, діє правомірно і добросовісно. Тому слід виходити з **«презумпції обізнаності»**: особа, якій адресовано повідомлення суду через такі засоби комунікації, знає або принаймні повинна була дізнатися про повідомлення.

Постанови ВС від 27 квітня 2023 року у справі № 727/474/16-ц (провадження № 61-8157св22), від 26 квітня 2023 року у справі № 127/32270/21 (провадження № 61-12567св22), від 20 січня 2023 року у справі № 465/6147/18 (провадження № 61-8101св22), від 30 листопада 2022 року у справі № 759/14068/19 (провадження № 61-8505св22), від 30 листопада 2022 року у справі № 725/486/22 (провадження № 61-7107 св22)

Суд ураховує, що в умовах воєнного стану надсилання судових рішень на електронну пошту, яка зазначена учасником процесу в поданих ним документах як власна електронна адреса, є доцільним і спрямованим на досягнення мети, яка полягає у повідомленні учасника процесу про ухвалене судові рішення.

Постанова ВС від 28 квітня 2023 року у справі № 904/272/22

З метою забезпечення єдності судової практики справа № 454/1883/22 (провадження № 61-5562св23) ухвалою ВС від 30 серпня 2023 року передана на розгляд ВП ВС з метою відступу від правової позиції щодо можливості використання «презумпції обізнаності»

Оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України

Учасники судового процесу, яких можливо повідомляти в такий спосіб:

- **Будь-який учасник справи** за умови, якщо остання відома адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження або місця роботи знаходиться на тимчасово окупованій території у разі відсутності офіційної електронної адреси;

Стаття 12-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Ухвала ВС від 28 листопада 2022 року у справі № 757/2884/20-ц (провадження № 61-9211ск22), Постанови ВС від 10 квітня 2020 року у справі № 415/7119/15-ц (провадження 61-7829св18), від 13 лютого 2019 року у справі № 463/4305/15-ц (провадження № 61-12164св18)

- Лише **відповідач, третя особа, свідок**, зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме, а також **заінтересована особа** у справах про видачу обмежувального припису

Частина 11 статті 128 ЦПК України, постанови ВС від 11 листопада 2022 року у справі № 0417/2-4308/2011 (провадження № 61-12162св21), від 05 жовтня 2022 року у справі № 757/72370/17 (провадження № 61-17265св20), від 10 серпня 2022 року у справі № 757/28189/20-ц (провадження № 61-6264св22), від 14 грудня 2022 року у справі № 372/3482/19 (провадження № 61-6154св22), від 22 червня 2022 року у справі № 555/1772/11 (провадження № 61-4319св22), від 03 лютого 2021 року у справі № 309/1214/16-ц (провадження № 61-14277св20), від 09 серпня 2023 року у справі № 158/3041/21 (провадження № 61-3363св23).

Інші способи повідомлення (частина дев'ята, тринадцяти статті 128 ЦПК України)

✓ Телефонограма

Повідомлення учасників справи, крім учасників у справах про видачу обмежувального припису, телефонограмою про розгляд справи не відповідає встановленому порядку повідомлення про дату, час і місце розгляду справи.

Постанови ВС від 12 квітня 2023 року у справі № 127/18576/21 (провадження № 61-12428св22), від 07 грудня 2022 року у справі № 520/5811/13 (61-1248св21), від 31 серпня 2022 року у справі № 463/8859/20 (провадження № 6106211св22), від 27 червня 2022 року у справі № 341/1363/21 (провадження № 61-21265св21)

✓ СМС-повідомлення

Довідка про доставку SMS, складена невідомою відповідальною особою щодо повідомлення ОСОБА_1 за номером телефону НОМЕР_2 про зазначений розгляд справи, не є належним повідомленням, оскільки не було передумов, передбачених частинами дев'ятою, тринадцятою статті 128 ЦПК України, для застосування такого способу сповіщення учасника справи про судовий розгляд, адже у матеріалах справи немає відповідних заяв про виклик цього учасника до суду за допомогою засобів мобільного зв'язку.

Постанови ВС від 08 травня 2023 року у справі № 201/9898/19 (провадження № 61-12531св22), від 31 січня 2023 року у справі № 693/812/21 (провадження № 61-11611св22), 10 листопада 2022 року у справі № 440/222/19 (провадження № 61-8993св22), від 26 жовтня 2022 року у справі № 666/6309/13-ц (провадження 61-1121св22), від 15 березня 2023 року у справі № 299/3583/15-ц (провадження № 61-8231св22).

✓ Мобільний онлайн-додаток «Viber»

Направлення фото судової повістки-повідомлення через безкоштовний мобільний додаток «Viber» не вважається належним повідомленням.

Постанова ВС від 22 вересня 2021 року у справі № 753/16685/19 (провадження № 61-4901св21)

✓ Опублікування рішення в ЄДРСР

Вичерпний перелік випадків, які підтверджують дату вручення судового рішення, наведений у частині шостій статті 272 ЦПК України, і в цьому переліку день оприлюднення судового рішення в ЄДРСР не прирівняно до дня вручення судового рішення. Можливість дізнатися про ухвалене судом першої інстанції рішення з ЄДРСР є лише правом заявника. При цьому оприлюднення судового рішення в ЄДРСР не скасовує обов'язок суду вчасно направляти копії судових рішень учасникам справи.

Постанова ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 752/24301/19 (провадження № 61-5390св22), від 14 липня 2022 року у справі № 285/2686/20-ц)
Верховний Суд

Диджиталізація цивільного судочинства та забезпечення права на доступ до правосуддя. Використання інформаційних технологій для належного повідомлення учасників справи

Проведення судового засідання в режимі відео-конференції

- ✓ Проведення судового засідання в режимі відеоконференції є правом, а не обов'язком суду.

Постанова ВС від 31 січня 2023 року у справі № 906/943/18

- ✓ При призначенні усного слухання справи суд зобов'язаний забезпечити право учасників справи брати участь в судових засіданнях, що є елементом гласності і відкритості судового процесу як однією із основних засад судочинства; складовою забезпечення цього права є участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду; оскільки участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції є правом учасників справи, у задоволенні відповідної заяви учасника справи суд може відмовити лише у випадках передбачених законом, тобто за відсутності у суді відповідної технічної можливості або коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою, а під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), таке право учасника справи є безумовним, у тому числі з використанням власних технічних засобів.

Постанова ВС від 09 серпня 2023 року у справі № 161/10117/21 (провадження № 61-3239св22)

- ✓ Відповідно до пункту 7 частини третьої статті 2 ЦПК України зазначена ухвала є обов'язковою до виконання, оскільки ухвала суду також віднесена до судових рішень згідно із пунктом 2 частини першої статті 258 ЦПК України. Отже, Київський апеляційний суд не може ігнорувати обов'язковість виконання власного судового рішення. Тому, якщо Київський апеляційний суд задовільнив клопотання учасника справи про його участь у розгляді справи у режимі відеоконференції, то зняття справи з розгляду у призначену дату не означає анулювання задоволення цього клопотання. Якщо відповідний учасник не звернувся з новим клопотанням щодо порядку його участі у розгляді справи, яке відміння його попереднє клопотання щодо участі у режимі відеоконференції, то призначення знятої з розгляду справи на нову дату передбачає участь відповідного учасника справи у режимі відеоконференції.

Постанова ВС від 16 серпня 2023 року у справі № 753/19205/21 (провадження № 61-7320св22)

Процесуальні особливості вирішення питання щодо можливості розгляду справи з використанням відеоконференції:

✓ Особа, яка займає процесуальний статус учасника справи, має право не пізніше п'яти днів до дня проведення судового засідання подати у будь-якій формі заяву про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, направивши її копію іншим учасникам справи.

Ухвала ВП ВС від 13 липня 2022 року у справі № 910/5201/19 (провадження № 12-37гс21), Постанова ВС від 09 червня 2021 року у справі № 521/14321/19 (провадження № 61-11753св20)

✓ Порухення строків подання заяви про розгляд справи в режимі відеоконференції, встановлених в частині 2 статті 212 ЦПК України, є однієї з підстав для відмови у її задоволенні та залишення без розгляду.

Постанова ВС від 27 травня 2021 року у справі № 752/17491/17 (провадження № 61-161св19), від 20 березня 2020 року у справі № 184/1401/16-ц (провадження № 61-6167св18), від 14 липня 2021 року у справі № 910/11884/19

✓ Розгляд заяви про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, навіть якщо остання надійшла з порушенням строків, встановлених частиною другою статті 212 ЦПК України, має здійснюватися до судового засідання, крім випадків подання такої заяви в день проведення судового засідання.

Постанови ВС від 27 липня 2022 року у справі № 580/1802/20 (провадження № К/990/8511/22), від 22 березня 2023 року у справі № 466/4418/21 (провадження № 61-763св23)

✓ Нерозгляд заяви про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, неповідомлення вчасно учасника про розгляд справи без застосування відеоконференції фактично призводить до порушення порядку належного повідомлення про час і місце розгляду справи.

Постанови ВС від 08 березня 2023 року у справі № 398/2365/17 (провадження № 61-12194св22), від 23 лютого 2022 року у справі № 904/5816/20, від 09 грудня 2020 року у справі № 675/1175/17 (провадження № К/9901/50648/18, К/9901/50827/18), від 26 вересня 2023 року у справі № 922/1163/22

✓ Копія ухвали про задоволення заяви сторони про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції в обов'язковому порядку має направлятися учасникам справи. Її невручення є підставою для відкладення розгляду справи, оскільки в матеріалах справи будуть відсутні відомості про вручення судової повістки їй, відповідно, учасник справи буде вважатися таким, що не повідомлений належним чином про час та місце розгляду справи

Постанова ВС від 14 квітня 2021 року у справі № 343/1397/19 (провадження № 61-13703св20), від 11 березня 2021 року у справі № 803/12/20 (провадження № 61-10423ав20), від 09 жовтня 2020 року у справі № 320/463/17 (провадження № 61-41837св18)

✓ Процесуальне законодавство не містить приписів, які унеможливували б звернення до суду з єдиним (одним) клопотанням (заявою) щодо участі у всіх судових засіданнях по справі в режимі відеоконференції або передбачали звернення виключно з окремим клопотанням (заявою) щодо кожного судового засідання.

Постанова ВС від 23 березня 2023 року у справі № 905/2371/21

Ризики, на які слід зважати, під час проведення судового засідання в режимі відеоконференції

✓ Здійснюючи подання заяви щодо участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, учасник або його представник повинен усвідомлювати наслідки та ризики, які може він понести або особа, яку він представляє, у випадку неможливості участі в судовому засіданні в відеоконференції.

Постанови ВС від 16 листопада 2021 року у справі № 910/8690/20; від 18 травня 2021 року у справі № 923/378/17

✓ Апеляційний суд вирішив розглядати провадження за участю захисника в телефонному режимі, оскільки той не міг приєднатися за допомогою відеозв'язку. Проте проведення судового засідання за допомогою телефонного дзвінка не передбачено в КПК України, тому що суд у такому разі не може встановити особу та роз'яснити їй права. При цьому розгляд провадження без захисника, участь якого є обов'язковою, порушує право обвинуваченого на захист.

Крім того, апеляційний суд не прийняв ухвали щодо участі захисника в режимі відеоконференції, як того вимагає КПК України. Водночас у рішенні про залишення вироку без змін апеляційний суд зазначив, що захисник брав участь у режимі відеоконференції.

Постанова ВС від 13 червня 2023 року у справі № 225/127/17 (провадження № 51-3295 км 22)

✓ У випадку, якщо у позовній заяві позивач визначив спосіб своєї участі у справі в режимі відеоконференції у конкретному суді, але в подальшому заявляє клопотання про відкладення судових засідань, обгрутовуючи їх обставинами (наприклад, важким фінансовим станом), які унеможливають його явку до цього суду, але такі обставини існували і на час звернення з позовом, наведене свідчить про недобросовісність дій та не може вважатися поважною причиною неявки в судове засідання.

Постанова ВС від 28 березня 2023 року у справі № 711/7486/19 (провадження № 61-10183св21)

✓ Задовольняючи заяву про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд має зважати на те, чи просить учасник справи дозволити йому участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції або поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, або в приміщенні конкретного суду.

Постанова ВС від 10 травня 2023 року у справі № 208/6136/15 (провадження № 61-1861св23)

✓ У випадку задоволення заяви учасника про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні іншого суду, обов'язок щодо забезпечення можливості реальної участі учасника в судовому засіданні покладається на суд, якому доручено проведення відеоконференції.

Постанова ВС від 26 січня 2022 року у справі № 537/5256/19 (провадження № 61-634св21)

Дослідження доказів у разі проведення судового засідання в режимі відеоконференції

У випадку, якщо оригінали доказів **безпосередньо не оглядалися** судом під час розгляду справи в підготовчому засіданні, а натомість судом було **здійснено лише візуальний їх огляд дистанційно в режимі відеоконференції**, що достеменно не дозволяє стверджувати про забезпечення належного дослідження поданих доказів з урахуванням вимог, визначених до оцінки доказів чинним процесуальним законодавством України, та в цілому не може нівелювати сумніви інших учасників у достовірності наданих доказів на підтвердження своїх доводів в обґрунтування вимог позову.

Постанова ВС від 30 березня 2023 року у справі № 905/2307/21 (905/496/22)

«Форми» електронних доказів

Учасник справи на обґрунтування своїх вимог і заперечень має право подати суду електронний доказ в таких формах:

- 1) оригінал;
- 2) електронна копія, засвідчена електронним цифровим підписом;
- 3) паперова копія, посвідчена в порядку, передбаченому законом.

Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом, однак є однією з форм, у якій учасник справи має право подати електронний доказ (частина третя статті 96 ГПК України), який, в свою чергу, є засобом встановлення даних, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи (пункт 1 частини другої статті 73 ГПК України). Таким чином подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не робить такий доказ недопустимим. Суд може не взяти до уваги копію (паперову копію) електронного доказу, у випадку якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу

Постанова ВС від 19 січня 2021 року у справі № 922/51/20

У Керівництві «Електронні докази в цивільному та адміністративному процесі», ухваленому Комітетом міністрів Ради Європи 30 січня 2019 року зазначено, що електронні (цифрові) докази можуть бути у формі тексту, відео, фотографій чи аудіозаписів.

Такі дані можуть бути отримані за допомогою різних способів та з різних джерел, наприклад мобільних телефонів, веб-сторінок, бортових комп'ютерів або GPS-реєстраторів (у тому числі відомості, що перебувають поза контролем сторони).

Тобто сутнісний зміст поняття електронного доказу включає в себе будь-яку інформацію в цифровій формі, що має значення для розгляду справи.

Оригінал електронного доказу

✓ Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронні довірчі послуги". У разі надсилання електронного документа кільком адресатам або його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа.

Частини перша, друга статті 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

✓ Ототожнення електронного доказу як засобу доказування та матеріального носія такого документа є безпідставним, оскільки характерною рисою електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія.

Постанова ВС від 27 квітня 2023 року у справі № 149/2360/17 (провадження № 51-10км23)

✓ Головною особливістю електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія. Один і той же електронний документ (відеозапис) може існувати на різних носіях. Всі ідентичні за своїм змістом примірники електронного документа можуть розглядатися як оригінали та відрізнятися один від одного тільки часом та датою створення. Електронний файл із відеозаписом обставин події, зафіксований на оптичному диску, є оригіналом (відображенням) електронного документа, а тому такий диск є самостійним джерелом доказів, похідним від інформації, що зберігається на комп'ютері в електронному вигляді.

Постанова ВС від 10 вересня 2020 року у справі № 751/6069/19 (провадження № 51-1704км20)

✓ Поняття електронного документа та електронного доказу не є тотожними, оскільки поняття електронного доказу є значно ширшим, та, окрім власне електронних документів, оформлених відповідно до статей 5, 6 Закону "Про електронні документи та електронний документообіг", на які посилався суд апеляційної інстанції, включає в себе будь-яку інформацію в цифровій формі, що має значення для розгляду справи, в тому числі повідомлення, відправлені електронною поштою або іншими засобами електронного зв'язку.

Постанова ВС від 03 серпня 2022 року у справі № 910/5408/21

✓ Диск з відеозаписом є оригіналом електронного доказу, а відтак не вимагає наявності електронного підпису.

Постанова ВС від 11 січня 2023 року у справі № 924/1234/21

Допустимість копій (паперових копій) електронного доказу

- ✓ Скрін-шоти з телефону та планшету, роздруківки з застосунку "Viber" є належними та допустимими доказами у справі, що досліджуються судами у їх сукупності з іншими доказами та яким має бути надана оцінка.

Постанови ВС від 13.07.2020 у справі № 753/10840/19 (провадження № 61-22727св19), від 18.02.2021 у справі № 442/3516/20 (провадження № 61-17622св20)

- ✓ Якщо з урахуванням конкретних обставин справи суд дійде висновку про те, що відповідне листування (повідомлення (з додатками), направлені електронною поштою, й, відповідно, роздруківки електронного листування) дає змогу встановити його учасників та може підтверджувати ті чи інші доводи сторін, наприклад, щодо наявності між ними відповідних відносин, ведення певних перемовин тощо, суд може прийняти таке листування як доказ і в такому разі надати йому оцінку сукупно з іншими доказами у справі.

Постанова ВП ВС від 21 червня 2023 у справі № 916/3027/21 (провадження № 12-8гс23)

- ✓ Роздруківки Інтернет-сторінок (веб-сторінок), які є паперовим відображенням електронного документа, самі по собі не можуть бути доказом у справі. Такі роздруківки визнаються доказом у разі, якщо вони виготовлені, видані і засвідчені власником відповідного Інтернет-ресурсу або провайдером, тобто набувають статусу письмового доказу. Веб-сторінки є електронними документами, які фізично не можуть надаватися суду, однак вони можуть містити відомості про обставини, які мають значення для справи, тому суд може провести огляд і дослідження таких документів у місці їх знаходження (на відповідному Інтернет-ресурсі за вказаним стороною справи посиланням) з фіксацією таких процесуальних дій у протоколі. Суди першої і апеляційної інстанцій не перевіряли наявність за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_2 статті із назвою «ІНФОРМАЦІЯ_5», тобто не встановили з належних і допустимих доказів факт поширення ОСОБА_2 оспорюваної інформації, що є обов'язковим при вирішенні справи про захист честі, гідності і ділової репутації.

Постанова ВС від 30 жовтня 2019 року у справі № 711/9146/16-ц (провадження № 61-20453св18)

- ✓ Законодавство, що регулює відносини, пов'язані з поширенням недостовірної інформації шляхом передання її по радіо, телебаченню, не передбачає, що докази поширення такої інформації (докази транслявання чи ретранслявання телерадіоорганізацією передачі зі спірною інформацією) можуть бути отримані виключно в порядку, передбаченому Законом України «Про телебачення і радіомовлення»

Відповідно до змісту вказаних норм, для досягнення мети здійснення судового розгляду, позивач має право надати або відеозапис, отриманий у порядку статті 64 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», або відеозапис з електронного інтернет-джерела (електронної платформи), на якому (якій) розміщено відеоролик. Якщо особа не має такого запису і надає копію, отриману з інших джерел, відповідно до частини п'ятої статті 96 ГПК України суд може витребувати відеозапис за наявності сумніву у відповідності поданого відеозапису оригіналу. Якщо відеозапис не зберігся взагалі, то сторони мають право доводити факти порушеного права у справі будь-якими доказами.

Постанова ВП ВС від 07 грудня 2021 року у справі № 905/902/20 (провадження № 12-52гс21)

Порядок засвідчення копій (паперових копій) електронного доказу

✓ Чинним законодавством не визначено порядку засвідчення електронних доказів, зокрема поданих у паперових копіях, урахувавши також те, що деякі з цих доказів (відео-, звукозаписи) не можуть бути відображені у паперовому виді. Невизначеність порядку засвідчення електронного документа, поданого у паперовій його копії зумовлює на практиці необхідність урахування учасниками процесу стандартів оформлення документів, визначених національним стандартом як нормативним документом відповідно до статей 1, 23 Закону України "Про стандартизацію» (п. 5.26 Національного стандарту України "Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163-2020", прийнятий та наданий чинності наказом Державного підприємства "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості" від 01.07.2020 № 144, який чинний від 01.09.2021).

Так, визначено, що відмітка про засвідчення копії документа складається з таких елементів: слів "Згідно з оригіналом" (без лапок), найменування посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її власного імені та прізвища, дати засвідчення копії. У випадках, визначених законодавством, копії документів засвідчують відбитком печатки юридичної особи, структурного підрозділу (служби діловодства, служби кадрів, бухгалтерії тощо) юридичної особи або печатки "Для копій". Відмітку про засвідчення копії документа проставляють нижче реквізиту "Підпис" на лицьовому боці останнього аркуша копії документа.

Зазначеним способом повинна засвідчуватись кожна сторінка документа, поданого у копії. У разі подання учасником справи до суду **пакету документів у копіях**, які прошиті із проставленням **на останній його сторінці посвідчувального напису**, із зазначенням кількості сторінок та проставленням підпису уповноваженої особи заявника та його печатки, такі процесуальні дії учасника справи свідчать про подання ним копій документів з дотриманням вимог щодо їх засвідчення відповідно до вимог національного стандарту щодо оформлення документів

Постанови ВС від 20 квітня 2023 року у справі № 910/517421/21, від 23 березня 2023 у справі № 910/3105/21, від 16 листопада 2022 у справі № 917/1604/21

✓ Копії електронних доказів може засвідчувати безпосередньо суддя, але після дослідження оригіналу електронного доказу

Постанови ВС від 23 березня 2023 року у справі № 910/3105/21, від 23 вересня 2021 у справі № 910/17662/19

Подання та витребування електронних доказів

Частини друга – п'ята статті 100 ЦПК України

В силу приписів частин третьої та п'ятої статті 96 ГПК України праву учасника справи подати до суду паперову копію електронного доказу відповідає право суду витребувати у відповідної особи оригінал електронного доказу з власної ініціативи, зокрема, у випадку, якщо суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу. При цьому невзяття судом до уваги паперової копії оригіналу електронного доказу є процесуальним наслідком саме неподання оригіналу електронного доказу на вимогу суду (а не неподання його разом із позовом чи відзивом на нього).

Відповідно, добросовісно реалізуючи право на подання електронного доказу в його паперовій копії, учасник справи, виходячи з принципу правової визначеності, може розраховувати на відповідні процесуальні дії суду, у випадку виникнення у нього (суду) сумнівів щодо відповідності поданої паперової копії оригіналу, включаючи і право учасника справи, у разі відсутності у нього можливості подати доказ, який витребує суд, або відсутності можливості подати такий доказ у встановлені строки, повідомити про це суд із зазначенням причин протягом п'яти днів з дня вручення ухвали про витребування таких доказів (частини восьма, десята статті 81 ГПК України).

Частиною четвертою статті 74 ГПК України встановлено, що суд не може збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи, крім витребування доказів судом у випадку, коли він має сумніви у добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів.

Проте, в порушення наведених приписів процесуального законодавства, місцевий господарський суд не витребував у позивача оригіналу електронного доказу, у зв'язку з чим передчасним є невзяття судом до уваги поданого доказу в його паперовій копії та висновок суду про недоведеність позивачем обставин (факту) укладання кредитного договору

Постанова ВС від 02 липня 2020 року у справі № 922/2315/19

Дослідження електронних доказів

Не є порушенням норм процесуального права нездійснення дослідження оригіналу електронного доказу за наявності в матеріалах справи паперових копій цих доказів та за відсутності обґрунтованих сумнівів у їх відповідності оригіналу.

Постанови від 28 квітня 2021 року у справі № 234/7160/20 (провадження № 61-2903св21), від 18 червня 2021 року у справі № 234/8079/20 (провадження № 61-2904св21)

Оцінюючи заперечення проти електронних доказів, обґрунтовані, як приклад, тим, що особа подає скріншоти повідомлень в електронній формі, тобто копії без надання оригіналу електронного доказу, без заперечення факту відправлення таких повідомлень, потрібно враховувати, що за правилами частини п'ятої статті 100 ЦПК України учасник справи не позбавлений можливості заявити клопотання про огляд оригіналу електронного доказу.

Постанова ВС від 28 грудня 2022 року у справі № 553/244/22 (провадження № 61-8119св22)

Дослідження диска, на який перенесено дані з іншого накопичувача, за умови того, що інша сторона не посилається на монтаж та невідповідність відтвореного запису певній події, не свідчить про порушення порядку дослідження доказів, зокрема тих, що зафіксовані на електронному носії інформації.

Постанова ВС від 05 квітня 2023 року у справі № 638/1200/18 (провадження № 51-2911км22)

Проявом надмірного формалізму є ситуація, за якою суди, не ставлячи питання щодо сумнівів у відповідності копій поданих кредитором виписок їх оригіналам, які є паперовою копією електронного доказу, не приймають їх до уваги та не досліджують лише з мотиву невідповідності засвідчення копії вимогам ДСТУ 4163-2003.

Постанова ВС від 20 квітня 2023 року у справі № 910/5174/21

Верховний
Суд

Дякую за увагу!